

С.Б. Бегалиева , Г.М. Нуракунова , Е.С. Шмакова*

Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, Қазақстан, Алматы қ.

*alena-low2008@mail.ru

АБАЙДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ МҰРАСЫН НАСИХАТТАУДАҒЫ ЗАМАНАУИ САНДЫҚ РЕСУРСТАРДЫҢ РӨЛІ

Мақалада қазақтың ұлы ағартушысы Абай Құнанбаевтың шығармашылық мұрасын дәріптеуде заманауи цифрлық технологиялар мен құралдарды пайдалану мәселесі зерттеледі. Өзін-өзі оқытуға ынталандыратын білім беру мазмұнын құру үшін мүмкін сандық ресурстар қарастырылады. Жаппай ашық онлайн курсын құру және енгізу мәселелері зерттелуде. Жаппай қашықтықтан оқыту курстарын жүзеге асыру үшін өз алаңдарын ұсынатын жаһандық және өңірлік провайдерлерге мониторинг жүргізіледі. Осы мәселедегі қазақстандық және шетелдік тәжірибе талданады. Заманауи цифрлық құралдарды пайдалана отырып, онлайн курстар құрудың қалыптасқан әдіснамалық базасының болмауы проблемасы көтерілуде. Жоба авторлары заманауи шетелдік дереккөздерге және бұқаралық курстарды құрудағы үрдістерге сүйене отырып, «Әлемдік мәдениет мәнмәтіндегі Абай» ЖАОК моделін әзірлеуде. ЖАОК құру шеңберінде шетелдік әріптестер қолданатын жаңа цифрлық құралдар қарастырылуда. Тыңдаушыларды эмоционалды тарту және ынталандыру мақсатында курсты жобалаудағы педагогикалық дизайн стратегиялары атап өтілді. Курсты құру шеңберіндегі психологиялық аспектке назар аударылады, курсты сәтті өткізуге әсер ететін психологиялық факторларды бағалау саласында зерттеулер жүргізген беделді ғалымдардың нәтижелері қорытындыланады. Зерттеуде құрылымды, тақырыптық блоктарды, кейбір цифрлық құралдарды қамтитын «Әлемдік мәдениет мәнмәтіндегі Абай» ЖАОК теориялық моделі ұсынылады.

Түйін сөздер: ЖАОК, цифрлық білім беру, ЖАОК аймақтық провайдерлері, қашықтықтан оқыту, педагогикалық дизайн.

S.B. Begaliev, G.M. Nurakhunova, E.S. Shmakova*
Abai Kazakh National Pedagogical University, Kazakhstan, Almaty
*e-mail: alena-low2008@mail.ru

The role of modern digital resources in popularizing Abai's creative heritage

The article examines the problem of using modern digital technologies and tools in popularizing the creative heritage of the great Kazakh educator Abai Kunanbayev. Possible digital resources for creating educational content that motivates self-learning are considered. The problems of creating and implementing a massive open online course are investigated. Global and regional providers providing their platforms for the implementation of mass distance learning courses are being monitored. The Kazakh and foreign experience in this matter is analyzed. The problem of the lack of an established methodological basis for creating online courses using modern digital tools is raised. The authors of the project are developing a model of the MOOC «Abai in the context of world culture» based on modern foreign sources and trends in the creation of mass courses. The latest digital tools used by foreign colleagues in the framework of the creation of MOOCs are considered. The strategies of pedagogical design in the design of the course for the purpose of emotional involvement and motivation of students are noted. Attention is focused on the psychological aspect within the framework of the course creation, the results of authoritative scientists who conducted research in the field of evaluation of psychological factors affecting the success of the course are summarized. The study proposes a theoretical model of the MOOC «Abai in the context of world culture», which includes a structure, thematic blocks, and some digital tools.

Key words: Abai, MOOC, digital education, regional MOOC providers, distance learning, pedagogical design.

С.Б. Бегалиева, Г.М. Нурахунова, Е.С. Шмакова*

Казахский национальный педагогический университет имени Абая, Казахстан, г. Алматы

*e-mail: alena-low2008@mail.ru

Роль современных цифровых ресурсов в популяризации творческого наследия Абая

В статье изучается проблема использования современных цифровых технологий и инструментов в популяризации творческого наследия великого казахского просветителя Абая Кунанбаева. Рассматриваются возможные цифровые ресурсы для создания мотивирующего к самообучению образовательного контента. Исследуются проблемы создания и внедрения массового открытого онлайн-курса. Проводится мониторинг глобальных и региональных провайдеров, предоставляющих свои площадки для реализации массовых обучающих дистанционных курсов. Анализируются казахстанский и зарубежный опыт в данном вопросе. Поднимается проблема отсутствия устоявшейся методологической базы создания онлайн-курсов с использованием современных цифровых инструментов. Авторами проекта разрабатывается модель МООК «Абай в контексте мировой культуры» с опорой на современные зарубежные источники и тенденции в создании массовых курсов. Рассматриваются новейшие цифровые инструменты, применяемые зарубежными коллегами в рамках создания МООК. Отмечаются стратегии педагогического дизайна в проектировании курса в целях эмоционального вовлечения и мотивации слушателей. Акцентируется внимание на психологическом аспекте в рамках создания курса, резюмируются результаты авторитетных ученых, проводивших исследования в области оценки психологических факторов, влияющих на успешность прохождения курса. В исследовании предлагается теоретическая модель МООК «Абай в контексте мировой культуры», включающая структуру, тематические блоки, некоторые цифровые инструменты.

Ключевые слова: Абай, МООК, цифровое образование, региональные провайдеры МООК, дистанционное обучение, педагогический дизайн.

Кіріспе

Қазақстан Республикасының білім беру және ғылымды дамытудың 2020-2025 жылдарға арналған Мемлекеттік бағдарламасында білім беру үрдісін цифрландыру, оқытудың сабақтастығы мен үздіксіздігін қамтамасыз ету, білім алушылардың рухани-адамгершілік даму міндеттері басым болып табылады (Мемлекеттік бағдарлама, 2020).

Жаһандану кезеңінде қашықтықтан оқытуды дамыту қазіргі заманғы шындыққа және Life-Long Learning принципіне сәйкес келетін экономика тұрғысынан тиімді шешімге айналуда. Осыған байланысты бірегейлікті сақтап, ұлттық дәстүрлер мен мәдениетті қолдап қалып заманауи цифрлық технологиялардан қалай қалмау керек? деген сұрақ өзекті болып отыр.

ҚР Президенті Қасым-Жомарт Тоқаев «Абай және ХХІ ғасырдағы Қазақстан» атты мақаласында қоғамды жаңғырту, жаһандану және цифрландыру жолында қазақ халқының дәстүрлері мен мәдениетін сақтаудың маңыздылығын атап өтті. Президенттің пікірі бойынша, дәстүрлердің, мәдени мұра мен Қазақстанның әлемдік білім кеңістігіне кірігуінің байланыстырушы буыны ұлы қазақ ағартушысы, педагог, жаңашыл – Абай Құнанбаевтың мұрасы

болуы мүмкін. Қасым-Жомарт Тоқаев өз мақаласында келесі сұрақ қоюда: «Абай арқылы қазақ халқының мәдениеті мен тұрмысын неге көрсетпеске?» (Тоқаев, 2020).

Бұл идеяны Абай атындағы ҚазҰПУ-нің шетел азаматтарына арналған филологиялық мамандықтар кафедрасы шетелдік серіктес жоғары оқу орындарымен бірге Абай мұрасына арналған халықаралық конференциялар, вебинарлар, дөңгелек үстелдер ұйымдастыра отырып жүзеге асыруда. Осындай іс-шараларды ұйымдастыру және өткізу барысында білім беру және коммуникация саласындағы барлық заманауи цифрлық мүмкіндіктер белсенді түрде пайдаланылады. Кафедраның көмегімен Қытайда, Вьетнамда, Түркияда, Ресей Федерациясында Абай орталықтары ашылды. Цифрлық инновациялар мен осы саладағы үрдістерді ескере отырып, Абай мұрасын әлемдік білім беру кеңістігіне ілгерілетудегі келесі қадам – заманауи цифрлық ресурстар мен мүмкіндіктерді пайдалана отырып, «Әлемдік мәдениет мәнмәтіндегі Абай» жаппай ашық онлайн курсының құру жобасы болып табылады.

Осы зерттеудің мақсаты Абайдың шығармашылық мұрасын танымал етуде қазіргі заманғы цифрлық ресурстардың рөлі мен мүмкіндіктерін көрсету, сондай-ақ «Әлемдік мәдениет мән-

мәтіндегі Абай» ЖАОК моделін құру және ұсынылған курсты енгізу басымдықтарын анықтау үшін цифрлық құралдарды талдамалы зерттеу болып табылады.

«Әлемдік мәдениет мәнмәтіндегі Абай» жаппай ашық онлайн курсы зерттеу нысаны болып табылады, осы курсты құру үрдісінде қолданылатын және осы курсты сұранысқа ие, өзекті, ғылыми және тәжірибелік маңызы бар етіп көрсетуге мүмкіндік беретін цифрлық мүмкіндіктер мен құралдар зерттеу пәні болып табылды.

Білім беру саласындағы цифрлық әлеуетті пайдалана отырып, жақын және алыс шетелдерде Абайдың ұлы мұрасын танымал ету бойынша ашық онлайн курстардың болмауы осы ғылыми-зерттеу жобасы аясындағы өзекті проблемалары болып табылады.

Материалдар және әдістер

Осы ғылыми ізденісте Абайдың шығармашылық мұрасын көпшілікке таратуда заманауи цифрлық ресурстарды пайдалану мәселесін талдау үшін және «Әлемдік мәдениет мәнмәтіндегі Абай» жаппай ашық онлайн курсының әзірлеуін енгізу үшін білім беру мен тәрбиелеудегі заманауи цифрлық мүмкіндіктеріне, ЖАОК құру мен енгізудегі халықаралық тәжірибені талдау, ЖАОК-ны енгізуде жағдайды бағалау мақсатында талдау және синтез әдісіне, білім беру курсының құру кезінде модельдеу әдістеріне арналған ғылыми әдебиетті талдау әдістері пайдаланылды.

Ғылыми әдебиеттерді талдау әдісі проблеманың даму дәрежесін, оны отандық және әлемдік ғылыми қоғамдастықта қарастыру аспектілерін бағалауға, қазақстандық және шетелдік әріптестердің авторлық жаппай ашық онлайн курстарын құрудағы тәжірибесін талдауға мүмкіндік берді. Ғылыми ізденістерді талдау нәтижесінде Абайдың шығармашылық мұрасын танымал етудегі сандық құралдардың рөліне арналған зерттеулердің саны жеткіліксіз екені анықталды. Сонымен қатар, қазақстандық білім беру нарығында ұсынылған көптеген ЖАОК арасында Абай Құнанбаевтың өмірі мен шығармашылығына арналған онлайн курстары жоқ.

Талдау және синтез әдісі біртұтас білім беру өнімін құру үшін ЖАОК-ның барлық құрамдарын мақсатты түрде қарастыруға мүмкіндік берді. Интерактивті дәрістер, кері байланыспен чат, дефайндты жүйелеу және т.б.

сияқты курстың жеке бөлшектерін заманауи тәсілдер тұрғысынан талдау осы саладағы заманауи үрдістерді ескеріп, курс моделін құруға мүмкіндік берді.

Модельдеу әдісі курстың артықшылықтары мен кемшіліктерін одан әрі жетілдіріп және жою мақсатында анықтау үшін «Әлемдік мәдениет мәнмәтіндегі Абай» ЖАОК теориялық моделін ұсынуға мүмкіншілік ұсынды. Курсты модельдеу Google Classroom тегін платформасы негізінде жүргізілді.

Жаппай ашық онлайн курстарын құруға және енгізуге арналған қазақстандық және шетелдік ғалымдардың еңбектері зерттеу материалдары болып табылды, бұл еңбектерді қорытындылау негізінде «Әлемдік мәдениет мәнмәтіндегі Абай» ЖАОК моделі қалыптасты. Бұл модель сапалы білім беру контентіне қойылатын заманауи талаптарына сай және осындай білім беру өнімін ұсынатын отандық және шетелдік провайдерлердің озық тәжірибесін, сонымен қатар осы курсты құрушылардың шетелдік аудиториясымен жұмыс тәжірибесін қамтиды. Тұлғаға бағдарланған тәсіл аспектісі, жас психологиясы тұрғысынан, педагогикалық дизайнға инновациялық тәсілдер және т. б. аясында ЖАОК құруға талдау жасаған шетелдік ғалымдардың жұмыстарына көп көңіл бөлінді.

Әдебиетке шолу. Бұл бөлімде ЖАОК құру және енгізу проблемасына арналған қазақстандық және шетелдік ғалымдардың зерттеулері келтірілген. Бұл ұғымның анықтамасы беріледі.

ЖАОК- қашықтықтан оқыту түрін дамуына байланысты кеңінен таралған жаппай ашық онлайн курстары. ЖАОК аббревиатурасы келесі құрамдастарына негізделген: massive – кең аудиторияға қол жетімді, open – курстың негізгі бөлімдері тегін беріледі, online – курстың материалдары арнайы электрондық ресурстарында орналастырылады, course – материалдың мазмұны белгілі бір оқу траекториясы мен әдістемесі бойынша жүйеленген.

Жаһандық білім беру нарығында әртүрлі салалар бойынша жаппай ашық курстар ұсынатын көптеген провайдерлер бар: Coursera, FutureLearn, edX, CanvasNetwork, KhanAcademy.

ЖАОК провайдерлерінің әлемдік экожүйесін ірі ауқымды талдамалық зерттеуді ұсынған шетелдік ғалымдар тобының (Ruipérez-Valiente, 2022) ғылыми зерттеуіне сүйене отырып, ашық қашықтықтан курстардың негізгі жаһандық жеткізушілерімен (edX, Coursera и Udacity) қатар ашық цифрлық технологиялар саласында провайдингті жүзеге асыратын аз зерттел-

ген бірқатар өңірлік алаңдар бар екенін айтуға мүмкіндік болып тұр.

Сонымен қатар, зерттеушілер «курстың оқыту тілі, мәдени ерекшеліктері немесе дербес дизайнның әр түрлі ЖАОК-да оқушылардың білім беру тәжірибесіне» әсер ету проблемасын өзектілейді (Ruipérez-Valiente, 2022: 2). Бұл аймақтық мәнмәтіннің қашықтықтан оқыту модельдеріне қалай әсер ететінін түсінуге айтарлықтай қадам жасатады. Ғалымдар жаһандық провайдерлер платформаларында қашықтықтан оқыту курсына игеруге тілдік және мәдени айырмашылықтары айтарлықтай кедергі болу мүмкіндігін дәлелдейді (әлемдік провайдерлер тізімі берілген). Осыған байланысты өңірлік білім беру алаңдары өзекті болуда.

Отандық жарияланымдардың талдауына сәйкес, қазақстандық ғалымдар мен педагогтер Үкімет қазіргі заманғы әлемдік қоғамдастыққа заманауи білім беруді кіріктіру курсына жариялағаннан бастап, яғни 2015 жылдан бастап ЖАОК-ны құру және білім беру үрдісіне енгізу проблемасын белсенді түрде талқылай бастады. 2016 жылы Қазақстанның Ұлттық ашық білім беру платформасы (ҰАББП) таныстырылды (<http://moocs.kz/>). Ол өңірлік провайдер болып табылады және ЖАОК іске қосу үшін өз алаңдарын ұсынатын консорциумның 12 қатысушысы мен 13 серіктес жоғары оқу орнын қамтиды.

Жалпы, бұл edX ғаламдық платформасы негізінде құрылған білім беру алаңдары. Мысал ретінде білім беру үрдістің барлық деңгейлерінде пайдаланылатын EduPage, LMS Sirius, Platonus, Univer, Moodle, Bilimland, GoogleClassroom, Univer, Platonus, Canvas, Daryn.online, Coursera, Zoom аймақтық цифрлық платформаларын келтіруге болады. Мұндай платформалар edX және LMS жүйесі негізінде қазақстандық цифрлық білім беру қызметтері нарығында қалыптасқан.

Бұл мәселеге ғылыми және әдіснамалық қызығушылықтың екінші толқыны Covid-19 пандемиясы кезінде қашықтықтан оқытуға мәжбүрлі көшу кезінде пайда болды.

Алайда, ҚР-да қашықтықтан оқытуға және ЖАОК-на аса назар аударылғанына қарамастан, атап айтқанда, «қашықтықтан оқытуды ұйымдастырудың әдіснамалық, тұжырымдамалық негіздері бойынша әзірлемелердің жетіспеушілігі; сұранысқа ие және оқытылған мамандарды даярлау ісінде осы жұмысты ұйымдастыруға қатысты нормативтік-құқықтық

құжаттар қажеттігі» проблемасы туындауда (Кенжебаева, 2021: 42).

ЖАОК құру және енгізу барысында курстың педагогикалық дизайны мен оқу үрдісіне тыңдаушыларды тарту өзекті мәселе болып табылады. Мәселен, ресейлік зерттеушілердің статистикалық мәліметтеріне сәйкес, тыңдаушылардың 80%-ы курсты аяқтамайды, ал курсты толық аяқтаудың максималды көрсеткіші орта есеппен 40% құрайды (Климова, 2021: 78). АҚШ ғалымдарының зерттеулерінде «ЖАОК-ны студенттердің күтулеріне сәйкес келетін және оларды қанағаттандыратын етіп бейімдеу» проблемасы қорытындылады (Akinkuolie, 2021: 370). Зерттеушілердің пікірі бойынша, курс тыңдаушыларын курсқа тарту және оны аяқтауға ынталандыру проблемасын шешу танымал әлеуметтік желілердің дизайнерлік шешімдеріне сәйкес курсты жобалау (Snapchat, Instagram, Facebook, TikTok және т.б.), «смартфон арқылы қол жеткізуге болатын онлайн-форумдар үшін айналдыру/сырғудың арнайы қызметтерін енгізу» жолы арқылы болуы мүмкін (Akinkuolie, 2021: 370).

ЖАОК аясында пайдалы сандық құралы ретінде «өзара түсіністік орнатуға мүмкіндік беретін студенттер аудио/бейне арқылы жауап бере алатын пікірталас тақталары болуы мүмкін» (Akinkuolie, 2021: 370). Қытай ғалымдары тьютор мен тыңдаушылар арасында, сонымен курс тыңдаушылары тобы ішінде онлайн-өзара әрекеттесудің оң динамикасы байқалатын DanMOOC синхрондалған түсініктеме берудің мамандандырылған құралын жасады (Chen, 2019: 1781).

ЖАОК құру мен енгізуде ұсынылған курста тыңдаушылардың белсенділігін ынталандыратын психологиялық факторлардың бағалауы маңызды кезең болып табылады. Бұл мәселеге бірқатар беделді зерттеулер арналған. Мәселен, М. В. Клименских (2019) және т.б. онлайн оқытудың тиімділігінің психологиялық «предикторларына» талдамалық зерттеу жүргізуде. Зерттеу «онлайн жағдайында студенттердің тиімділігіне әсер ететін негізгі психологиялық ұстанымдар ... ішкі және сыртқы ынта, жеке қасиеттер, тәжірибеге ашықтық, зият және оқу тәжірибесі» екенін көрсетті (Клименских, 2019: 312).

Қытайлық зерттеушілері курстың өтуіне оң әсер ететін үш негізгі психологиялық қажеттіліктерді анықтады. Ғалымдар «үш негізгі психологиялық қажеттіліктердің дербестікте,

құзыреттілікте және байланыстығында қанағаттандыру ішкі ынтаға едәуір оң әсер етеді, солай студенттердің ЖАОК-ға психологиялық тартылуын арттыратынын» тәжірибе түрде дәлелдеді (Sun, 2018).

Тыңдаушының курстарға дайындығының психологиялық аспектісі британдық ғалымдар Terras M. M., Ramsay J. зерттеуінің тақырыбына айналуға (2015). Өз зерттеулерінде олар курс тыңдаушыларының мінез-құлқының психологиялық детерминанттарын сипатталуына сүйенеді және тыңдаушыларда туындауы мүмкін бірқатар психологиялық мәселелер мен кедергілерді талқылайды. Зерттеудің қызықты сәті оқытудың уақытша аспектісі туралы тезисі болып табылады: «оқушылар Интернеттегі уақытты қалай қабылдайды, бұл тапсырмаларды орындауға кететін уақытқа қалай әсер етеді және бұл ЖАОК-ны тиімді пайдалануға қалай әсер етуі мүмкін» (Terras M. M., Ramsay J., 2015).

Нәтижелер және талқылау

Заманауи шындықта сапалы білім беру контентін құру цифрлық ресурстарды, құралдарды және олардың мүмкіндіктерін, оның ішінде жаңашыл педагогтың жоғары кәсібилігінің және білім беруді жаңғыртудың маркерлері ретінде әрекет ететін мүмкіндіктерін пайдаланбай мүмкін емес. Білім беру үрдісінде сандық ресурстарды пайдалану әртүрлі салаларда жүзеге асырылуы мүмкін, мысалы, оқу-әдістемелік материалдарды, тест тапсырмаларын, жобаларды, инфографиканы, интерактивті дәрістерді, тәжірибелік сабақтарды және т. б. құрастыру барысында. Цифрлық технологияларды табысты қолдану тек дидактикада ғана емес, сонымен қатар патриоттық, толерантты және бәсекеге қабілетті азаматты тәрбиелеу және қалыптастыру үрдісінде де қолданылуы мүмкін және де солай болуы керек.

Осы зерттеу авторларының пікірлері бойынша, қазақтың ұлы ағартушысы Абай Құнанбаевтың тұлғасы ақпараттық технологиялар мен гуманитарлық білімнің синтезін қамтамасыз ететін буын бола алады.

Ағартушы, ұлттың рухани көшбасшысы ретінде Абайдың өмірі мен шығармашылығын зерттеу білім берудің типтік оқу бағдарламаларының ажырамас бөлігі болды: мектептегі «Абайтану» пәні және ЖОО-дағы «Рухани сабақтастық (әл-Фарабиден бастап Хәкім Абайға дейін)», сондай-ақ Қазақстанның орта және жоғары білім беру мекемелерінде қазақ

әдебиеті сабақтарында Абайдың өмірі мен шығармашылығын зерттеу.

Алайда Абайдың күрделі философиялық идеяларын, ғибратты ниеттерін, педагогикалық детерминанттарын жас ұрпаққа және, әсіресе, шетелдік аудиторияға қалай жеткізу және ұлы қазақ ағартушысының шығармашылық мұрасын зерттеуге кері байланыс, эмоциялық тартымдылық және уәждемені алуды. Мақала авторларының пікірлері бойынша, бұл мәселенің шешімі білім беру және тәрбие үрдістерінде сандық ресурстарды, құралдарды, платформаларды белсенді пайдалану болып табылады. Заманауи білім берудегі маңызды кезең дәстүрлі «сызықтық» оқыту әдістерін жана сандық шындыққа және «Z ұрпағы» деп аталатын оқушылардың жаңа түріне бейімдеу болып табылады.

«Z ұрпағы» өкілдерінің арасында танымал цифрлық ресурстарды: видеохостингтерді (YouTube, TikTok), әлеуметтік желілерді (Instagram, Telegram), ойын технологияларын қолдана отырып, өздерінің оқыту траекторияларын құрастыратын білім беру платформаларын (Kahoot!, Quizlet), уақытша және кеңістіктік шектеулерсіз оқуды ұсынатын білім беру алаңдары (ЖАОК ұсынатын платформалар) және т. б. арқылы әрі қарай дербес зерттеулерге ынталандыратын білім беру контентін құрастыруға болады.

Заманауи цифрлық ресурстарды пайдалана отырып, Абайдың шығармашылық мұрасын танымал ету идеясы дидактикалық және тәрбиелік міндеттерді де шешеді. Оларды табысты жүзеге асырумен Абай атындағы ҚазҰПУ шетел азаматарына арналған филологиялық мамандықтар кафедрасы айналысады. Кафедраның ПОҚ шетелдік студенттермен бірлесіп Абайдың шығармашылығы мен оның қазіргі әлемдегі рөліне арналған бейнехостингтер мен әлеуметтік желілерге бейнебаяндар жасап, орналастырады.

Абайдың 175 жылдығын мерекесіне орай кафедра оқытушылары мен студенттері «Орыс әдебиеті» және «Қазақ әдебиеті» пәндері аясында «Татьянаның Онегинге хаты» атты бейнебаян жасады. Студенттер А.С. Пушкиннің өлеңдерін орыс тілінде және Татьянаның Онегинге жазған хатын Абайдың аудармасы бойынша қазақ тілінде оқыды (Абай атындағы ҚазҰПУ шетелдік студенттерінің орындауындағы «Татьянаның Онегинге жазған хаты», 2019). Ұлы қазақ ақынының шығармашылығын дәріптеу жолындағы тағы бір қадам «Әлем Абайды біледі» атты челленджі болды, оған кафедра

студенттерінің достары мен жақындары, сондай-ақ әртүрлі елдерде – Мысыр, Италия, Түркия, Вьетнам, Ресей, Мадагаскар және т.б. елдерде жүрген кафедраның бұрынғы студенттері қатысты (Абай атындағы ҚазҰПУ «Әлем Абайды біледі» челленджі, 2020).

Сонымен, көрсетілген пәндер бойынша шетелдік білім алушылардың білімін, іскерлігін және дағдыларын дамыту бойынша міндеттерді іске асырумен қатар, бейне материалдар жасау бойынша шығармашылық жұмыс бірқатар тәрбиелік міндеттерді шешуге мүмкіндік берді. Олардың ішінде: 1) ұжымды біріктіру, қазақ жерінде шетелдік білім алушылар үшін қолайлы және ынталандыратын орта құру; 2) шетелдік студенттерді ұлы қазақ ақыны мен ағартушысының шығармашылық мұрасына құрмет көрсетуге тәрбиелеу; 3) Қазақстан мәдениетінің тарихына құрмет көрсетуге тәрбиелеу; 4) Абайдың шығармашылық мұрасы негізінде білім алушылардың адамгершілік қасиеттерін тәрбиелеу және т. б.

Қазақстандық және шетелдік жастар арасында Абайдың шығармашылық мұрасын насихаттау идеясын іске асыру жолындағы келесі қадам заманауи цифрлық құралдарды және жас ұрпақ арасында танымал әлеуметтік электрондық ресурстар мен алаңдарды пайдалана отырып, «Әлемдік мәдениет мәнмәтіндегі Абай» жаппай ашық онлайн курсы құру болып табылады.

ЖАОК ұсынған пәндерінің кең таңдауына қарамастан, тыңдаушыларды рухани жалпыадамзаттық көшбасшылардың шығармашылығымен таныстыруға бағытталған гуманитарлық пәндерді зерттеу іс жүзінде дамымаған. «Сонымен қатар, мысалы, дәстүрлі мәдениеттің саласы ЖАОК-тан бос қалады, өйткені қоғамда дәстүрлі мәдениет пен дәстүрлі білімді жандандыруға, ұрпақтардың жинақталған тәжірибесінің көрінісі ретінде өмір мен даналыққа деген дәстүрлі көзқарасқа қызығушылық жоқ» (Ибатова, 2019: 127). Осы мәселені шешу арқылы осы зерттеудің авторлық ұжымы заманауи сандық құралдарды қолдана отырып, «Әлемдік мәдениет мәнмәтіндегі Абай» жаппай ашық онлайн курсы құруды қарастырады.

Цифрлық білім беру курстарын құруға арналған ғылыми-теориялық жарияланымдардың талдауы ЖАОК-тың негізгі құрылымдық бөлшектерін анықтауға мүмкіндік берді. Онлайн курстары бірнеше оқу блоктарынан тұрады: теориялық, тәжірибелік және бақылау-өлшемді. Әрбір блокта дәріскермен және тьютормен

кеңес беру, тыңдаушылардың бір-бірімен өзара іс-қимылы, білім беру үрдісіне қатысушыларды ынталандыру және көтермелеу үшін кері байланыс құру көзделеді. Зерттеудің шолу бөлімінде ұсынылған жаппай онлайн курстардың қазақстандық және шетелдік модельдері үш блоктан тұратын «Әлемдік мәдениет мәнмәтіндегі Абай» ЖАОК моделін анықтады:

I. Теориялық блок бейне және аудио өнімдер форматындағы оқыту материалдарын қарастырады: курс жасаушылардың, жақын және алыс шетелдердің серіктес жоғары оқу орындарының (МПУ, РУДН (Ресей), Ханой педагогикалық университеті (Вьетнам Республикасы), Чжецзян шетел тілдері университеті (ЮЕСЮ, Қытай), Гази педагогикалық университеті (Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Түркия), Баку мемлекеттік университеті (Әзербайжан) авторлық бейне дәрістері; танымал видеохостингтерде орналастырылған Абайдың өмірбаяны мен шығармашылығы туралы қосымша материалдар; Абай атындағы ҚазҰПУ шетел азаматтары үшін филология мамандықтары кафедрасының оқытушылары мен студенттері жасаған бейнежобалар. Аудио-материал: Абай шығармалары мен шығармашылығы бойынша аудиокітаптар, кәсіби декламаторлардың әртүрлі тілдеріндегі Абай өлеңдерін мәнерлеп оқылуы, Абай жасаған музыкалық шығармалар; қазақ ойшысының өмірі мен шығармашылығы туралы презентациялар.

II. Тәжірибелік блокта тәжірибе сабақтардың материалдары бар: дәріс материалдары бойынша тапсырмаларды орындау, Абай шығармаларын мәнерлеп оқу, Абайдың жеке шығармаларының мәтіндеріне лингвистикалық талдау жасау, өлеңдерді, поэмалар мен қара сөздердің талдамалық зерттеуі, шығармашылық жұмыстар жазу және жобаларды орындау.

III. Бақылау-өлшемді блогы курстың теориялық және тәжірибелік материалын игеру деңгейін анықтауға бағытталған. Тапсырмаларда тест материалдары, ашық және жабық түрдегі сұрақтар, «сәйкестікті орнату» түріндегі сұрақтар, сұрыптау және жіктеу тапсырмалары, бірізділікті анықтау, синквейндер, психикалық карталар, кластерлер құру, заманауи сандық платформаларды тарта отырып тест тапсырмаларын орындау бар: Google-формалар, Kahoot, Quizizz, OnlineTestPad, Socrative және т. б.

Курс бағдарламасы үш модульден тұрады: Абай Құнанбаевтың өмірбаяны (қарапайым және ілгері деңгейі), Абай Құнанбаевтың

шығармашылығы (қарапайым және ілгері деңгейі), әлемдік мәдениет мәнмәтіндегі Абай (Абай шығармаларының аудармалары, Абайға арналған жаһандық челленджер және т.б.).

Әрбір модуль білім алушылардың контингентіне байланысты күрделілік деңгейі бойынша тапсырмаларды саралауды көздейді. Тақырыптық айдарлар тыңдаушылардың қызығушылығына қарай таңдау бойынша өтуге болатын дербес элективті блоктар болып табылады. Модуль «қарапайымнан күрделіге қарай» қағидаты бойынша құрылған бірнеше деңгейден тұрады. Модуль құрылымында қазіргі заманғы цифрлық білім беру құралдарын пайдалана отырып, оқушылармен кері байланысқа шығуға көп көңіл бөлінеді: тыңдаушыларға пікірталас, таңдалған тақырыптарға қарым-қатынас жасау, проблемалық мәселелерді талқылау үшін ашық алаңдар ұсынылады.

Қызықты және ынталандыратын ЖАОК-ты құру арнайы цифрлық қызметтер арқылы әртүрлі технологияларды қолдануды және олардың дұрыс арақатынасын қарастырады. «ЖАОК тұжырымдамасы оқытудың жаңа теориясының – коннективизмнің негізгі қағидаттарына негізделген: тәсілдердің әртүрлілігі, желіні қалыптастыру және шешім қабылдау үрдісі ретінде оқуға деген көзқарас, оқыту және таным қарқынды үрдіс ретінде...» (Дендев, 2013: 211). Білім беру мазмұнын құру барысында MS PowerPoint, Prezi, SlideRocet, VoiceThread және т.б. электронды презентацияларын дайындау бағдарламаларының мүмкіндіктерін тарту оңтайлы.

Мультимедиялық ақпаратпен жұмыс істеуге арналған арнайы құралдар: MovaviScreenCapture, CamtasiaStudio және т.б. арнайы дыбыстық әсерлер мен музыкалық композициялар жасауға көмектеседі. Оқыту моделін құрастыру барысында интерактивті материалды беру формалары бар әртүрлі жалпыға қол жетімді қосымшаларға жүгіну тиімді. Инфографиканы жасауға арналған платформалар қысқаша және тексерілген түрде кең материал ұсынуға көмектеседі: Canva, PosterMyWall, Piktochart, DesignCap. Visme сандық қосымшасы курс ақпаратын көрсетуге және теориялық материалды жеткізуді айтарлықтай жандандыруға көмектеседі. Storybird қосымшасы – алынған ақпаратты қорытындылауға және таңдалған тақырып бойынша өзіңіздің түрлітүсті әңгімелеріңізді жасауға тамаша мүмкіндік болып табылады (Панюкова, 2020).

Бейне форматтағы дәрістер мен тәжірибе сабақтарды дайындау барысында түсірілген материалды өңдеуге арналған сандық құралдар

кеңінен қолданылады: Movavi, Camtasia, oCam- ScreenRecorder, iMovie. Thinglink платформа-сында құрылған курстың аудиоматериалымен бірге жүретін қысқа түйінделген хабарламалар материалдың берілуін түрлендіруге мүмкіндік береді. Қызықты тапсырмалар, динамикалық формалар, ойын жаттығулары, хронологиялық таспаларды H5P қызметі арқылы жасауға болады.

ЖАОК-тың бақылау-өлшемді блогын арнайы бағдарламалық қызметтермен қамтамасыз еткен мақсатқа сай. Білімді бақылауға арналған заманауи бағдарламалық пакеттер жауаптарды өз бетінше талдай отырып, тапсырмаларды күрделілік деңгейіне қарай бөліп, тапсырмаларды автоматты түрде жібере отырып, педагогтердің жұмысын едәуір жеңілдетеді. Әртүрлі сұрақтар формаларын құруға және сақтауға қабілетті пайдаланушылар арасында ең көп таралған Google нысандары. OnlineTestPad – бұл әртүрлі тест тапсырмалары мен тапсырмалардың әмбебап дизайнері. Банк Тестов РУ – тесттерді құруға және оларды интернетте автоматты түрде тексеруге арналған қызмет. Бақылау-өлшемді бағдарламалық құралдары жыл сайын жетілдірілуде және пайдаланушыларға білімді диагностикалаудың кең мүмкіндіктерін ұсынады.

Қорытынды

Қазақстандық абайтануда Абай мұрасының рөліне, маңыздылығына, құндылығына арналған көптеген зерттеулер, ғылыми интеренциялар жинақталған. Алайда, Ж.Д. Дәдебаевтың әділ ескертуі бойынша: «Абай ілімінің жүйесі, құрамдас бөлімдері, олардың тарамдары ғылыми тұрғыда таратылып көрсетілмегені ескерілді» (Дәдебаев, 2021: 154). Осы зерттеу авторларының пікірінше, Абайдың педагогикалық идеялары мен шығармашылық мұрасын танымал ету цифрландыру және жаһандану кезеңінде жас ұрпақ арасында кең таралған қазіргі заманғы үрдістерді ескере отырып жүргізілуі керек. «Әлемдік мәдениет мәнмәтіндегі Абай» ЖАОК-ты құру және енгізу үрдісінде цифрлық ресурстар мен құралдарды қолдану білім беру мен тәрбиелеудегі дәстүрлі әдістер мен технологиялардың репертуарын кеңейтуге мүмкіндік береді. Педагогикадағы жаңа үрдістерді ақпараттық технологиялар саласындағы мүмкіндіктермен бірге пайдалану жоғары моральдық құндылықтарды дамытуға бағытталған сапалы, қолжетімді білім беру өнімін жасауға мүмкіндік береді. Заманауи цифрлық ресурстарды пайдалана отырып, Абайдың

шығармашылық мұрасын танымал ету идеясы дидактикалық және тәрбиелік міндеттерді де шешеді.

Сонымен, «Әлемдік мәдениет мәнмәтіндегі Абай» ЖАОК моделін құру озық ақпараттық сервистер мен құралдарды пайдалана отырып, білім беру процесіне жаппай онлайн курстарды талдау, құру және енгізу саласындағы қазіргі заманғы үрдістерге жауап береді. Шетелдік және қазақстандық ғалымдардың тәжірибесіне сүйене отырып, курс моделін әзірлеуде келесі шарттар ескерілді:

4. Изучен рынок цифровых сервисов и инструментов для создания качественного образовательного контента (сервисы для создания интерактивных заданий, кроссвордов: Quizizz, «Фабрика кроссвордов», Flippity; ментальные карты: Mindmeister, IBrainstorm, Xmind; онлайн-доски: Padlet, Popplet, Twiddla; дискуссионные площадки: OpenSpace, Unconference, WorldCafé, PechaKucha; инструменты синхронного комментирования DanMOOC и др.)

1. Қашықтықтан оқытуды жүзеге асыру үшін өз алаңдарын ұсынатын өңірлік провайдерлерге мониторинг жүргізілді.

2. Әлеуетті тыңдаушылардың эмоционалды тартылуын дынталандыру үшін курстың педагогикалық дизайны арқылы бейімдеу жоспары жасалды.

3. Тыңдаушылардың курсқа дайындығының психологиялық факторларына бағалау жүргізілді

(тыңдаушылардың негізгі контингенті ретінде шетел азаматтары алға тартылады).

4. Сапалы білім беру контентін құруға арналған цифрлық сервистер мен құралдар нарығы зерттелді (интерактивті тапсырмалар, кроссвордтар жасауға арналған сервистер: Quizizz, «Фабрика кроссвордов», Flippity; ментальды карталар: Mindmeister, IBrainstorm, Xmind; онлайн-тақталар: Padlet, Popplet, Twiddla; пікірталас алаңдары: OpenSpace, Unconference, WorldCafé, PechaKucha; синхронды түсіндірме құралдары DanMOOC және т.б.).

Технократия және цифрландыру ғасырында интернет-кеңістік адамдардың санасын қарқынды жаулап алуда. Өкінішке орай, виртуалды әлемде рухани-адамгершілік құндылықтары беретін және әлеуметтік мінез-құлықтың ең жақсы үлгілерін көрсететін бағдарламалар әлі басым емес. ЖАОК қашықтықтан оқытудың қазіргі заманғы және тиімді дамып келе жатқан түрі, ұлттық көшбасшылардың гуманистік идеяларын танымал ету үшін кең мүмкіндіктер беретін мәдениетаралық өзара іс-қимылдың жақсы құралы болып табылады.

Зерттеу «Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті» коммерциялық емес акционерлік қоғамының оқытушылары мен қызметкерлерінің 2022 жылға арналған ғылыми-зерттеу жобаларын гранттық қаржыландыру аясында қаржыландырылады. (2022 жылғы № 3 келісім шарт).

Әдебиеттер

Қазақстан Республикасында білім беруді және ғылымды дамытудың 2020 – 2025 жылдарға арналған МЕМЛЕКЕТТІК БАҒДАРЛАМАСЫ. URL: <https://www.gov.kz/memleket/entities/edu/press/article/details/20392?lang=ru>

Тоқаев Қ. Абай және ХХІ ғасырдағы Қазақстан. ҚР Президенті жанындағы Қазақстанның стратегиялық зерттеулер институтының (ҚСЗИ) аудармасы, ақпан, 2020. URL: https://www.inform.kz/ru/abay-i-kazakhstan-v-xxi-veke-perevod-stat-i-prezidenta-rk-kasym-zhomarta-tokaeva_a3618011

Ruipérez-Valiente J. A. et al. Large-scale analytics of global and regional MOOC providers: Differences in learners' demographics, preferences, and perceptions. *Computers & Education*. Volume 180, 2022. ISSN 0360-1315, <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2021.104426>.

Кенжебаева З. С., Садырова М. С., Мухтар Е. С., Момынкулова Ш. О. Использование цифровых технологий в системе дистанционного образования: зарубежный опыт и Казахстан // *Вестник Казахского национального университета. Серия Педагогические науки*. – 2021. – Т. 67. – № 2. – С. 40-50. – DOI 10.26577/JES. 2021.v67.i2.05.

Климова, Е. В. Массовые открытые онлайн-курсы (МООК): плюсы и минусы / Е. В. Климова // *Цифровые инструменты в образовании : Электронный сборник статей по материалам Всероссийской научно-практической конференции, Сургут, 02–03 апреля 2021 года*. – Сургут: РИО БУ «Сургутский государственный педагогический университет», 2021. – С. 77-78.

Akinkuolie B., Shortt M. Applying MOOCocracy learning culture themes to improve digital course design and online learner engagement // *Educational Technology Research and Development*. – 2021. – Т. 69. – №. 1. – С. 369-372. <https://doi.org/10.1007/s11423-020-09936-5>

Chen Y. et al. Facilitating students' interaction in MOOCs through timeline-anchored discussion // *International Journal of Human-Computer Interaction*. – 2019. – Т. 35. – №. 19. – С. 1781-1799. <https://doi.org/10.1080/10447318.2019.1574056>

Клименских М. В., Лебедева Ю. В., Мальцев А. В., Савельев В. В. Психологические факторы эффективного онлайн-обучения студентов // *Перспективы науки и образования*. – 2019. – № 6(42). – С. 312-321. – DOI 10.32744/pse.2019.6.26.

Sun Y. et al. Understanding students' engagement in MOOCs: An integration of self-determination theory and theory of relationship quality // *British Journal of Educational Technology*. – 2019. – Т. 50. – №. 6. – С. 3156-3174. <https://doi.org/10.1111/bjet.12724>

- Terras M. M., Ramsay J. Massive open online courses (MOOCs): Insights and challenges from a psychological perspective // *British Journal of Educational Technology*. – 2015. – Т. 46. – №. 3. – С. 472-487. <https://doi.org/10.1111/bjet.12274>
- Dendev B. *Information and communication technologies in education: monograph*. – Moscow: UNESCO ИТЕ. – 2013.
- Панюкова С.В. *Цифровые инструменты и сервисы в работе педагога: Учебно-методическое пособие*. – М.: Издательский дом «Про-Пресс», 2020. – 33 р.
- Абай атындағы ҚазҰПУ-дың шетелдік студенттерінің орындауында «Татьянаның Онегинге хаты». URL: <https://www.youtube.com/watch?v=RKVSJhrMGB4>
- Абай атындағы ҚазҰПУ. «Әлем таныған Абай» челленджи. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=JXjwv6jZutY&t=37s>
- Ибатова А. З., Ильин А. Г. Изучение эффективности MOOK в современном образовательном пространстве // *Азимут научных исследований: педагогика и психология*. – 2019. – Т. 8. – №. 1 (26). – С. 126-127. DOI: 10.26140/anip-2019-0801-0030.
- Дәдебаев Ж.Д. Абай ілімін білу, түсіну және қолдану // *ҚазҰУ Хабаршысы. Филология сериясы*. – 2021. – Т. 184. – №4. <https://doi.org/10.26577/EJPh.2021.v184.i4.ph13>

References

- Akinuolie B., Shortt M. (2021) Applying MOOCocracy learning culture themes to improve digital course design and online learner engagement // *Educational Technology Research and Development*. Т. 69. – №. 1. – С. 369-372. <https://doi.org/10.1007/s11423-020-09936-5>. [in English].
- Chen Y. et al. (2019) Facilitating students' interaction in MOOCs through timeline-anchored discussion // *International Journal of Human-Computer Interaction*. Т. 35. – №. 19. – С. 1781-1799. <https://doi.org/10.1080/10447318.2019.1574056>. [in English].
- Dadebayev Z. D. (2021) Znanie, ponimanie i primeneniye ucheniya Abaja [Knowledge, understanding and application of Abai's teachings] *Vestnik KazNU. Seriya filologicheskaja*. Т. 184. – №. 4. <https://doi.org/10.26577/EJPh.2021.v184.i4.ph13>. [in Kazakh].
- Dendeva B. *Информационные и коммуникационные технологии в образовании: монография [Information and communication technologies in education: monograph]*. Moscow: UNESCO ИТЕ. – 2013. [in Russian]
- Қазақстан Республикасында bilim berudi zhәне ғылымды damytudың 2020 – 2025 zhyldarға арналған MEMLEKETTİK BAFDARLAMASY [STATE PROGRAM for the Development of Education and Science of the Republic of Kazakhstan for 2020 – 2025]. URL: <https://www.gov.kz/memleket/entities/edu/press/article/details/20392?lang=ru> [in Kazakh].
- Ibatova A. Z., Il'in A. G. (2019) Izuchenie jeffektivnosti MOOK v sovremennom obrazovatel'nom prostranstve [Studying the effectiveness of MOOCs in the modern educational space]. *Azimut nauchnyh issledovaniy: pedagogika i psihologija*. Т. 8. – №. 1 (26). – С. 126-127. DOI: 10.26140/anip-2019-0801-0030. [in Russian]
- KazNPU imeni Abaja. Chellendzh «Mir znaet Abaja» [KazNPU named after Abai. Challenge «The world knows Abai»]. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=JXjwv6jZutY&t=37s> [in Russian]
- Kenzhebaeva Z. S., Sadyrova M. S., Muhtar E. S., Momynkulova Sh. O. (2021) Ispol'zovanie cifrovyyh tehnologiy v sisteme distancionnogo obrazovaniya: zarubezhnyy opyt i Kazahstan [The use of digital technologies in the distance education system: foreign experience and Kazakhstan] *Vestnik Kazahskogo nacional'nogo universiteta. Seriya Pedagogicheskie nauki*. Т. 67. – № 2. – С. 40-50. – DOI 10.26577/JES. 2021.v67.i2.05. [in Russian]
- Klimenskih M. V., Lebedeva Ju. V., Mal'cev A. V., Savel'ev V. V. (2019) Psihologicheskie faktory jeffektivnogo onlajn-obuchenija studentov [Psychological factors of effective online learning of students]. *Perspektivy nauki i obrazovaniya*. № 6(42). – С. 312-321. – DOI 10.32744/pse.2019.6.26. [in Russian]
- Klimova, E. V. (2021) Massovye otkrytye onlajn-kursy (MOOK): pljusy i minusy. [Massive Open Online Courses (MOOCs): pros and cons]. *Cifrovye instrumenty v obrazovanii: Jelektronnyy sbornik statej po materialam Vserossijskoj nauchno-prakticheskoy konferencii, Surgut, 02–03 aprelja 2021 goda*. – Surgut: RIO BU «Surgutskij gosudarstvennyy pedagogicheskij universitet», S. 77-78. [in Russian]
- Panjukova S.V. (2020) *Cifrovye instrumenty i servisy v rabote pedagoga. Uchebno-metodicheskoe posobie [Digital tools and services in the work of a teacher. Educational and methodical manual]*. – М.: Izdatel'skij dom «Pro-Press». 33 p. [in Russian]
- Pis'mo Tat'jany k Oneginu v ispolnenii inostrannyh studentov KazNPU imeni Abaja [Tatiana's Letter to Onegin performed by foreign students of Abai KazNPU]. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=RKVSJhrMGB4> [in Russian]
- Ruipérez-Valiente J. A. et al. (2022) Large-scale analytics of global and regional MOOC providers: Differences in learners' demographics, preferences, and perceptions. *Computers & Education*. Volume 180. ISSN 0360-1315, <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2021.104426>. [in English].
- Sun Y. et al. (2019) Understanding students' engagement in MOOCs: An integration of self-determination theory and theory of relationship quality. *British Journal of Educational Technology*. Т. 50. – №. 6. – С. 3156-3174. <https://doi.org/10.1111/bjet.12724>. [in English].
- Terras M. M., Ramsay J. (2015) Massive open online courses (MOOCs): Insights and challenges from a psychological perspective. *British Journal of Educational Technology*. Т. 46. – №. 3. – С. 472-487. <https://doi.org/10.1111/bjet.12274/>. [in English].
- Tokaev K. (2020) Abaj i Kazahstan v XXI veke [Abai and Kazakhstan in the XXI century]. *Perevod Kazahstanskogo instituta strategicheskikh issledovaniy (KISI) pri Prezidente RK*. URL: https://www.inform.kz/ru/abay-i-kazahstan-v-xxi-veke-perevod-stat-i-prezidenta-rk-kasym-zhomarta-tokaeva_a3618011. [in Russian].